

Godt om velferdspolitiske utfordringer

Leif Arne Heløe

Velferd på avveier?

Utviklingslinjer og dilemmaer i helse- og sosialpolitikken. 293 s. Oslo: Abstrakt forlag, 2010. Pris NOK 345

ISBN 978-82-7935-300-3

Leif Arne Heløe (f. 1932), pensjonert professor i samfunnsodontologi og sosial- og helseminister i Willochs regjering 1981–85, har gitt oss en balansert oversikt over de fleste velferdspolitiske utfordringene i Norge i dag. Han skriver lett og klart, har store kunnskaper om så vel sosialpolitikk som helsepolitikk frem til i dag, og bruker også sine personlige erfaringer fra politikken.

Dette omfattende stoffet fokuserer han elegant omkring de store utfordringene. Har velferdspolitikken påtatt seg for store oppgaver? Lover staten for mye til innbyggerne sine? Må vi ta større ansvar for våre egne liv, også når det røyner på? Bør frivillig innsats få en større plass? Med andre ord: Bør vi være innstilt på å yte mer for medmennsker rundt oss?

Dele omfattede stoffet fokuserer han elegant omkring de store utfordringene. Har velferdspolitikken påtatt seg for store oppgaver? Lover staten for mye til innbyggerne sine? Må vi ta større ansvar for våre egne liv, også når det røyner på? Bør frivillig innsats få en større plass? Med andre ord: Bør vi være innstilt på å yte mer for medmennsker rundt oss?

Dette høres som tradisjonell høyrepolitikk, men det karakteriserer ikke boken. Heløe er nemlig fornøyd med velferdsstaten slik den har utviklet seg frem til i dag. Han skildrer godt særlig helsepolitikken, men også trygd, barnevern, eldreomsorg og annen sosialpolitikk i de siste tiårene, med en god del fine, historiske dykk noen 100 år tilbake, og han gir honnør til de ulike politiske kreftene bak velferdsstaten på en rimelig rettferdig måte. Dessuten viser han både varme og humør i en historisk fremstilling som lett kan bli kjedelig.

Slik fremstår han som en typisk konservativ talsperson, dvs. at han er godt fornøyd med alle fremskritt og reformer frem til i dag, men nå er det nok. Nå kan vi bli forkjælte, det hele kan bli for dyrt, det personlige ansvaret kan bli altfor svekket osv. Hit og ikke lenger! Det måtte i så fall være mer offentlig ansvar for tannhelsetjenesten!

Heløe som politiker er mest kjent for kommunehelsetjenesten fra 1984. Han forteller fornøydlig om de mange problemene da den ble laget. En viss styring av utgiftsveksten i primærhelsetjenesten måtte til, men samtidig kunne ikke legenes frie næringsrett svekkes for mye. Heløe og Finansdepartementet la hovedvekten på det første og la frem et forslag som minnet om regjeringen Brundtlands forslag til sterk regulering av

legeyrket. På et møte i Høyres ledelse falt bare én replikk, fra partiformann Benkow: «Det der får du aldri til, lbo.» Willoch fant siden løsningen, et columbi egg, med kommunal styringsrett og et fast tilskudd til legepraksisene, kombinert med privat næring betalt av trygden og pasientenes egenandel.

Jeg anbefaler boken til alle som vil ha en velskrevet og oppdatert oversikt over helse- og sosialpolitikken. En verdikonservativ orientering er ingen hindring.

Bjørgulf Claussen

Institutt for helse og samfunn
Universitetet i Oslo

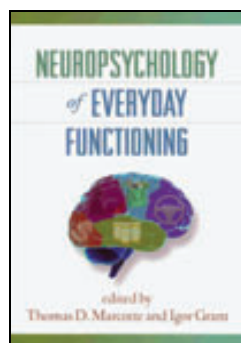
Nyttig om nevropsykologi

Thomas D. Marcotte, Igor Grant, red.

Neuropsychology of everyday functioning

477 s, tab, ill. New York, NY: Guilford Press, 2010. Pris USD 65

ISBN 978-1-60623-459-4

Nevropsykologiske undersøkelser benyttes i stadig større grad for å kartlegge kognitive funksjonsforstyrrelser ved en rekke ulike nevrologiske og (nevro)psykiatriske tilstander. Mens formålet med undersøkelsen

tidligere ofte var å påvise og lokalisere hjerneorganisk dysfunksjon, er den nevropsykologiske undersøkelsen i dag i første rekke en metode for å beskrive type, grad og omfang av kognitiv funksjonsnedsettelse. En vesentlig del av den kliniske nytteverdien av nevropsykologisk funksjonsutredning blir derfor å beskrive hvilke implikasjoner funksjonsavvik, målt ved nevropsykologiske metoder, har å si for hvordan pasienter fungerer i dagliglivet.

Forfatterne har som målsetting å gi leseren en oppdatert oversikt over kunnskapsfeltet som angår forholdet mellom nevrokognitive funksjonsutfall og funksjon i dagliglivet – og derigjennom rette søkelyset mot den økologiske validiteten ved de metodene som benyttes ved nevropsykologiske undersøkelser.

I den første delen belyser forfatterne, gjennom tre kapitler, på en grundig måte de teoretiske og metodiske perspektivene knyttet til hvordan funn fra nevropsykologisk utredning kan predikere funksjon i dagliglivet. Et eksempel på dette er en mye debattert problemstilling knyttet til vurdering av kognitiv egnethet for bilkjø-

ring, og nevropsykologer blir ofte bedt om å foreta slike vurderinger. I et eget kapittel går man på en god måte gjennom forskning og metodeutvikling knyttet til dette temaet. Dette er ofte vanskelige vurderinger, hvor også pasientene selv gjerne er spørrende til om testmetodene som benyttes, virkelig er godt egnet til å predikere atferd og kompetanse som bilfører. I tillegg problematiserer forfatterne i denne delen hvordan nevropsykologiske funksjonsutfall har implikasjoner knyttet til viktige aspekter som medikamenthåndtering og yrkesdeltakelse.

I den andre delen tar forfatterne for seg ulike kliniske tilstander og forsøker å belyse de funksjonelle konsekvensene av kognitive funksjonsutfall forbundet med nevrologiske tilstander, som bl.a. begynnende demens, vaskulær demens, traumatiske hodeskader og multippel sklerose, i tillegg til nevrokognitive konsekvenser av psykiatriske lidelser som depresjon og schizofreni.

Målgruppen er i første rekke fagpersoner som arbeider innen behandling og oppfølging av pasienter med kognitive funksjonsutfall, dvs. innen rehabilitering, habilitering og geriatri. For fagpersoner uten spesiell kompetanse i nevropsykologiske metoder vil nok en del av de mer metodespesifikke beskrivelsene oppleves som i overkant detaljerte, og derfor være av mindre interesse. For nevropsykologer og andre fagpersoner som ønsker å fordype seg i de funksjonelle konsekvensene nevropsykologiske funksjonsutfall har for fungering i dagligliv, arbeidsliv og sosialt liv, er imidlertid *Neuropsychology of Everyday Functioning* et nytt og betydningsfullt bidrag.

Stein Andersson

Avdeling for nevropsykiatri og psykosomatisk medisin
Oslo universitetssykehus, Rikshospitalet

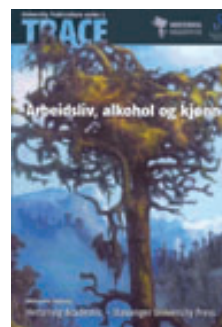
Alcoholismus academicus

Hildegunn Sagvaag

Arbeidsliv, alkohol og kjønn

143 s, tab, ill. Stavanger: Hertervig Akademisk, 2010. Pris NOK 200

ISBN 978-82-8217-013-0

«Tverrvitskapeleg folkehelsevitenskap er det overordna perspektivet, der synet på virkeligheten og synet på kunnskap kompletterar kvarandre basert på holistisk menneskesyn og pluralistisk ontologi». Slik beskriver Hildegunn Sagvaag innholdet i sin bok

Arbeidsliv, alkohol og kjønn – om arbeidsplassen som en mulig arena for forebygging av alkoholproblemer. Vi skjønner straks at det ikke dreier seg om en praktisk veileder, snarere en akademisk avhandling.

Det er nettopp det boken er. Og som forsker og akademiker spør jeg om hvorfor man utgir sin akademiske avhandling som bok tre år etter disputasen. Er det bare fordi det er viktig for universitetet i Stavanger å få dette gode forskningsarbeidet innlemmet i sin akademiske publikasjonsserie? Som leser, og ikke minst som bokanmelder, føler jeg meg snytt. Her er jo den akademiske diskursen for lengst avsluttet, disputasen fant sted 28. august 2007. Hvorfor ikke heller nå skrive slik at «vanlige folk» i arbeidslivet kan ha nytte av boken?

For selv om boken er godt skrevet, på klingende nynorsk, er den så akademisk at avstanden til bakken blir for stor. Og vedleggene som det vises til i teksten (intervjuguiden, informasjonsskriv etc.) har forsvunnet på veien.

Den empiriske delen av avhandlingen er basert på data fra forskningsintervju og narrativer fra personer som har opplevd at alkoholen etter hvert grep forstyrrende inn i tilværelsen, spesielt i forhold til jobben. Forsknings spørsmålet er: «Kva meinings-skapande prosessar involverer tilsette seg i når den enkelte i sin alkoholbruk blir eit tema på jobben?». Forfatteren viser, på en elegant måte, at det her ikke minst er klare kjønnsforskjeller: Mens mennenes alkoholrisiko særlig knytter seg til reisevirksomhet og det som kalles «relasjonsarbeid i fjerne relasjoner», finnes kvinnes risikosituasjoner i det som kalles «omsorgsarbeid i nære relasjoner». Sagvaag skriver finurlig at for mennene blir arbeidsarenaen en arena for relasjoner, og for kvinnene blir hjemmearenaen en arena for arbeid.

Det er mulig jeg ikke helt forstår den samfunnsvitenskapelige plattformen denne studien er basert på. Men forfatteren gjør det ikke lettere for meg når hun skriver om naturvitenskap og menneskekunnskap (s. 25): «Når det gjeld fenomen som er ontologisk subjektive i sin natur, som til dømes opplevelingar og erfaringar, er teleologiske forklaringar og hermeneutisk forståing, relevant.» Her er det mange kvalitative honnørord. Men jeg stusser over hvordan en studie som denne kan gjennomføres uten i særlig grad å diskutere opplevelsen av alkoholavhengighet som et biologisk fenomen. Videre savner jeg en bredere forståelse av kulturelle forskjeller i alkoholtilgjengelighet – drikkekulturenes «fuktighet». Selv om Sagvaag viser at det kan være betydelige forskjeller i oppfatningen av hva som er avvikende alkoholatferd, synes jeg ikke dette utnyttes godt nok ved f.eks. å se på klassiske yrkesmessige forskjeller i forhold til fuktighet, altså yrkesmessig variasjon i alkoholrisiko. Men det utkrystalliseres ett klart, ikke-akade-

misk råd, særlig til mannlige alkoholrisikanter: *Reis mindre!* Dette har allerede vært fremme i media en rekke ganger med utgangspunkt i Sagvaags forskningsarbeid.

Olaf Gjerløw Aasland
Legeforeningens forskningsinstitutt

En advarsel mot psykologprofesjonen

Ole Jacob Madsen
Den terapeutiske kultur
205 s. Oslo: Universitetsforlaget, 2010.
Pris NOK 319
ISBN 978-82-15-01509-5

Psykologprofesjonen har ekspandert enormt. Ifølge forfatteren som er psykolog og filosof, har den utkonkurrert psykiatrien, og psykologisk forståelse gjennom syrer mer og mer vårt samfunn. Den passer som hånd i hanske med

nyliberalismens og individualiseringens prosjekt hvor målet er at den enkelte borger kontrollerer seg selv og tilskriver alle feil til seg selv og ikke til samfunnet eller politikerne. Hvis det ikke går så godt som ønsket, har det sin rot i den enkeltes mangel på selvfølelse eller forstyrrelser i «det mentale». Da trenger man hjelp av eksperter. Og psykologene stiller opp i selvhjelps litteraturen, i psykiatrien, i skolen, i kommunen, i idretten, i bedriftene, i såpeseiene osv. Som en motvekt til denne suksessfortellingen, har boken ett eneste budskap: «Uansett hvor velmenende psykologers interesser i å forske på psyken og bistå enkeltmennesker i det individualiserte samfunn er, er resultatet at denne virksomheten svekker den samfunnsmessige forestillings- evnen, som er en forutsetning for at individer er kapable til å forstå hvordan egen skjebne henger sammen med samfunns- endringer og tusener andres skjebner. Og verst av alt: Dermed undergraves også individenes vilje til forandring av sin situasjon (status quo) utover å bli (litt) bedre utgaver av seg selv.» Forfatteren advarer mot at stadig flere ikke-psykologiske fenomener blir forstått som noe som oppstår i enkeltmenneskers hjerner. Psykologene bør heve blikket og også se hvilken sosial og politisk situasjon pasientene er i.

Boken er velskrevet, men temmelig ensidig til tross for forsøk på å la motforestillinger komme til orde. Det eneste budskapet gjentas og gjentas, men gjentakel-

sene er til å holde ut. Den er skrevet ut fra et filosofisk perspektiv og refererer en del sentrale kritikere av individualiseringen, nyliberalismen og psykologprofesjonen. Men forfatteren nevner ikke den psykologifobien som tvert imot preger mye av sosiologi, litteraturvitenskap, statsvitenskap og idéhistorie, og som hindrer inkludering av kunnskap om f.eks. personlighet, utviklingspsykologi, gruppedynamikk, sosialpsykologi og det ubevisste i sin forståelse av fenomenene.

Madsen har også noe å si til psykiatrien som kan gi støtte til individualiseringen i samfunnet gjennom å forsterke sitt biologiske perspektiv. Hvis årsaken til psykiatriske lidelser blir oppfattet ensidig som «feil» i hjernen, «slipper man» å påvirke pasientens eventuelt utålelige livssituasjon eller stimulere til å gjøre opprør mot den. Men i så fall forlater man den biopsykososiale modellen.

Forfatteren understreker at den individorienterte psykologien er nødvendig og nyttig, men advarer samtidig mot at man er med på å konservere pasientproduserende krefter i samfunnet. Hvis du trenger argumenter for å løfte blikket og fokusere på pasientenes livssituasjon, er dette boken for deg. Det er den også for alle som er interessert i forholdet mellom psykiatri/psykologi og samfunn/politikk.

Per Vaglum
Avdeling for medisinske atferdsfag
Institutt for medisinske basalfag
Universitetet i Oslo

Lite nytt om kroniske sykdommer

Reinhard Busse, Miriam Blümel,
David Scheller-Kreinsen et al.
Tackling chronic disease in Europe
Strategies, interventions and challenges.
111 s, ill. København: WHO, 2010. Pris CHF 30
ISBN 978-92-890-4192-8

Forfatterne er knyttet til Department of Health Care Management ved Berlins teknologiske universitet. Vi får ikke vite deres bakgrunn, men det virker ikke som leger er blant forfatterne. Det er litt uklart hvem målgruppen er, men man har vel tenkt på helsebyråkrater og politikere med tilknytning til helsevesenet.

Frem til siste verdenskrig var det infek-